

Губін К. Г., к. е. н., доц.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
кафедра економічної теорії

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В УКРАЇНІ

Проблема корупції вже давно стала своєрідним «прокляттям» України, яке протягом останніх трьох десятиріч заважає здійснювати ринкові реформи, розвивати економіку, залучати іноземні інвестиції, активізувати процеси генерування та впровадження інновацій. Низький рівень ВВП на душу населення та низький рівень зарплат, що змушує мільйони українців виїжджати на заробітки за кордон теж є наслідками багатьох років засилля корупції, адже ринкові механізми, які забезпечують зростання ефективності економіки та життєвого рівня населення, не можуть ефективно працювати за умов корупції.

Світова практика боротьби з корупцією містить багато цікавих прикладів успіху і тому формування комплексу антикорупційних заходів не є надскладною проблемою. Насправді, якби у нашої влади було бажання протидіяти корупції, її можна було б давно суттєво обмежити.

Задля боротьби з корупцією, передовсім, необхідно скоротити сфери економіки, на основі яких активно розвиваються корупційні відносини – тіньову економіку та сектор державних підприємств. Стратегічні та економічно перспективні підприємства доцільно залишити у державній власності, проте тимчасово передати в управління авторитетним іноземним компаніям.

Вкрай важливим є розвиток ринкової конкуренції, формування конкурентного ладу, адже йому не притаманне застосування адміністративно-управлінських конкурентних квазіпереваг, які пов'язані з розвитком корупції. Слід заблокувати офшорні схеми та інші механізми відмивання тіньових доходів та хабарів. Необхідно підвищити ефективність захисту прав власності, адже рейдерство пов'язане з розвитком корупційних відносин.

Державні закупівлі слід по можливості скоротити чи передати у ведення організацій, що здатні забезпечити прозорість та доброчесність закупівель.

Доцільно розглянути можливість передачі митниці та податкової на 5-10 років в управління іноземним структурам. Вкрай важливою у контексті боротьби з корупцією є всеосяжна дерегуляція економіки. Слід по можливості переходити до автоматично діючих регуляторів та позбавлятися дискреційного регулювання.

Потрібні реформування та кадрове оновлення правоохоронної та судової систем. У зв'язку із фактичними провалом попередньої атестації, необхідна нова атестація правоохоронців та суддів із залученням неупереджених, об'єктивних фахівців та громадськості, з докладною перевіркою статків та видатків, включаючи всіх пов'язаних осіб. Необхідно розширити повноваження новостворених антикорупційних структур. Слід сформувати ефективну систему контролю доходів, добробуту та видатків політиків і держслужбовців, а також усіх пов'язаних з ними осіб, як всередині України, так і за її межами.

Необхідно мати на увазі, що зворотнім боком поширеності корупції стала нездатність бізнесу, який призвичаївся до використання неринкових конкурентних квазіпереваг, конкурувати ринковими методами, особливо на міжнародному рівні. Тому ті підприємці, що виграють від неформальної взаємодії із владою, а також корумповані політики та чиновники зацікавлені у збереженні корупції. Потужні фінансово-промислові групи разом зі значною кількістю корумпованих політиків та чиновників мають величезні можливості для гальмування та розмивання антикорупційних реформ, тому необхідно правильно вибудовувати боротьбу з корупцією.

По-перше, досвід численних спроб протидії корупції показав, що вирішальне значення має людський фактор. Коли державні діячі лише імітують рішучі реформи, справа не просувається, незалежно від якості плану реформ. Оновлення владної верхівки у 2019 році та її перші кроки дає підстави вважати, що хоча б на найвищому рівні є реальне бажання боротися з корупцією. Вкрай важливо оновити усю вертикаль влади, аби хоча б ключові посади дісталися чесним людям, які дійсно прагнуть подолати корупційну систему.

По-друге, слід покладатися на сприяння західних партнерів України, які

останні п'ять років не лише вимагають антикорупційних реформ, але й надають допомогу у їх проведенні. Зокрема, можна було б укласти угоди про співпрацю із правоохоронними органами розвинених країнах, аби поєднати зусилля у боротьбі з відмиванням грошей, ухилянням від сплати податків та контролем статків та видатків українських політиків та чиновників. Неоціненною допомогою міг би стати тиск Заходу на українських олігархів, аби вони не протидіяли реформам, а сприяли ним. Також Україна потребує співпраці та сприяння у пошуках та поверненні розміщених за кордоном доходів та активів, незаконно зароблених в нашій державі.

По-третє, державні органи влади мають сприяти розвитку незалежних ЗМІ та інститутів громадянського суспільства, які є контролерами та запобіжниками корупції.

По-четверте, необхідно розвивати підзвітність влади народу. Зокрема, слід запровадити практику часткових виборів до представницьких органів влади, створити реалістичні процедури та механізми відкликання депутатів та імпичменту найвищих посадових осіб. Необхідно запровадити відносно простий та реально працюючий механізм ініціювання громадянами референдумів. Недоторканність народних депутатів має бути обмежена не лише в Конституції України, але й в усій нормативно-правовій базі та у практиці роботи правоохоронних і судових органів.

По-п'яте, антикорупційні реформи на початкових етапах мають стати мистецтвом можливого. Наприклад, якщо неможливо повністю відокремити олігархів від влади, слід хоча б обмежити їх вплив та використати ресурси олігархів (підконтрольні ЗМІ та депутати тощо) для проведення антикорупційних реформ. Щодо тих сфер, де перемогти корупцію поки що неможливо, необхідно хоча б сформувати базу боротьби: запровадити антикорупційне нормативно-правове регулювання та створити контролюючі інститути правоохоронної системи.

Першим результатом сучасного етапу боротьби з корупцією в Україні має стати руйнування старих корупційних неформальних інститутів, організацій,

угруповань, схем тощо та створення нових антикорупційних інститутів та механізмів. Одночасно необхідно розвинути соціальні ліфти з антикорупційними фільтрами, аби професійні громадяни, вмотивовані на боротьбу з корупцією, могли претендувати на посади у владі. Тоді на наступному етапі стане можливим наповнити антикорупційні інститути та механізми чесними професіоналами й завдати вирішального удару по корупції.